

سومین همایش ملی
بانو کعبه از راه اسلام
بزرگداشت حضرت خدیجه

۳۰ دی ماه ۱۴۰۰ ، استان یزد

الگویابی در زندگانی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با توجه به قرآن و روایات

مهدی هنرجو^۱

چکیده

در تاریخ ادیان و دنیا، زنان موفق و برتری حضور دارند که جلوه‌های زندگی آنها می‌تواند جایگزین الگوبرداری‌های نادرست جوانان در این زمان باشد. در اندیشه اسلام، الگوهای زیادی وجود دارد که بانوان نیز جایگاه خاص و ویژه‌ای به خود اختصاص داده‌اند که نمونه بارز آن را می‌توان حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نامید. در این مقاله با توجه به جایگاه برتر حضرت خدیجه، فضائل و جلوه‌های زندگانی آن بزرگوار به وسیله قرآن و روایت‌ها بررسی می‌شود تا خروجی آن بتواند الگوی زیبایی باشد تا در این جولانگاه الگوهای سست و پوچ، این‌گونه الگوهای برتر برای جوانان مورد استفاده قرار گیرد. مطالب این مقاله به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

واژگان کلیدی: حضرت خدیجه، الگوبرداری، اسلام، قرآن، الگوی فردی، الگوی رفتاری، الگوی خانوادگی.

۱. سطح ۲ حوزه علمیه قم، دانشجوی دکتری تاریخ و تمدن اسلامی، mahdihonarjoo2790@gmail.com

مقدمه

با توجه به حجمه‌هایی که امروزه دشمنان علیه اسلام انجام می‌دهند و ادعا دارند که اسلام برای زن هیچ ارزشی قائل نبوده است، ولی با یک بررسی ساده به دست می‌آید که زنان در اسلام زمینه ساز ایجاد، حرکت و رشد پایه‌ها و اصول این دین هستند. نمونه بارز این زنان را می‌توان حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نامید. مطرح شدن جنبه‌های شخصیتی و زندگانی آن حضرت می‌تواند زمینه‌های الگوبرداری جوانان امروز در جوامع اسلامی و دنیا باشد. هرچند در این زمان الگوهای خیالی و پوچ توسط دشمن مطرح می‌شوند که با جنبه‌های شهوانی و جنسیتی چشمان ظاهر جوانان و بخصوص دخترها و زنان را به خود خیره کرده ولی دریغ از باطن و حقیقتی که الگویی واقعی برای آنها باشد. لذا بررسی جنبه‌های زندگی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بوسیله قرآن و روایت‌ها می‌تواند الگویی برتر برای جوانان باشد.

در این موضوع، مقاله‌هایی وجود دارد. مقاله‌نگاهی به آموزه‌های تربیتی در زندگی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نوشته عبدالکریم پاک نیا در شماره ۳۵ مجله مبلغان به چاپ رسیده است. در این مقاله از دید تربیتی به زندگانی این حضرت نگاه شده ولی در مقاله پیش رو الگوبرداری از آن حضرت برای جوانان مد نظر است. موارد الگویابی از زندگانی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در قرآن و روایات سوالی اصلی در این مقاله است و الگوی فردی، خانوادگی، رفتاری سه بخش و سوالات فرعی است.

الگوی فردی

هر فردی در زندگی شخصی خود به دنبال الگو و نمونه‌ای است که بتواند در گام‌های زندگی به آن تأسی کند. لذا باید آن الگو، دارای جهت و شاخص‌های برتری باشد و در عمل آن موفقیت‌ها را بدست آورده و پشت سر گذاشته باشد. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) از جمله الگوهایی است که در زندگی فردی خود دارای کمالات شخصی زیادی است که چند نمونه از آنها در ادامه بیان می‌شود.

باور به اعتقادات دینی

زمانی که حضرت خدیجه با آینده‌نگری درست، پیامبر اسلام را به‌عنوان شوهر خود انتخاب کرد، ایمان و دین ممتاز خود را نیز ناخودآگاه انتخاب کرده بود که بعد از نبوت پیامبر اسلام، عنوان اولین زن مسلمان را به خود اختصاص داد و این عنوان در پهنای تاریخ در کنار نام حضرت خدیجه ماندگار شد. «ابن عبد البر» به سند خود از پدر «ابی رافع» مطلبی را نقل می‌کند که پیامبر گرانقدر اسلام در روز دوشنبه که روز برگزیدگی و مبعث پیامبر بود، نماز گذارد و حضرت خدیجه در (ساعات) آخر همان روز نماز خواند. ۱ امام علی (علیه السلام) نیز در مورد ایمان حضرت خدیجه چنین استدلال می‌کند: «أَمْ يَجْمَعُ بَيْتٌ وَاحِدٌ يُؤْمِنُ فِي

۱. ابن عبد البر، استيعاب في معرفة الاصحاب، ج ۴، ص ۱۸۲۰.

اَلْاِسْلَامَ غَيْرَ رَسُوْلِ اللّٰهِ وَ خَدِيْجَةَ وَ اَنَا ثَالِثُهُمْ. اَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَ الرِّسَالَةَ وَ اَشْمُ رِيْحَ النَّبُوَّةِ؛^۱ خانه‌ای واحد در آن روز مبعث در اسلام جمع نشد، غیر از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و خدیجه و من که سومین آنان بودم. نور وحی و رسالت را می‌دیدم و بوی نبوت را استشمام می‌کردم.

این ایمان منقطع و موقتی نبود، بلکه خدیجه (سلام الله علیها) تا آخرین لحظه بر آن ایمان در کلام و در عمل بود و در راه اسلام فداکاری و گذشت نمود و لحظه‌ای از ایمان خود و حمایت از پیامبر غافل نشد.

برپاداشتن نماز

اولین چیزی که در مورد بندگان محاسبه می‌شود، نماز است. پس اگر پذیرفته شد، سایر اعمال او نیز پذیرفته می‌شود و اگر رد شد، سایر اعمال او نیز رد می‌شود.^۲ در مورد اهمیت نماز در قرآن چنین می‌فرماید: «و لکن البرّ من آمن بالله.... و اقام الصلوة و آتی الزکوة...»^۳ اقامه نماز عاشقانه ترین وجه تعبد اعتقادی حضرت خدیجه بود که بعد از ایمان به رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) انجام شد. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) همراه با علی بن ابی طالب علیه السلام و زید بن حارثه به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) اقتداء کرد و در کنار خانه خدا (کعبه) نماز گذاردند و اقامه نماز را اولین وظیفه خود می‌دانست «الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلوة»^۴ در بعضی از روایات آمده است نخستین نمازی که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) اقامه کردند، نماز وسطی یعنی نماز ظهر و در روز جمعه بوده است. پیامبر چگونگی اقامه نماز و گرفتن وضو را به حضرت خدیجه و حضرت علی (علیه السلام) یاد دادند. پس آن دو وضو گرفتند و با رسول الله (صلی الله علیه و آله) نماز خواندند. اقامه نماز خدیجه (سلام الله علیها) از یک سو نشانه اطمینان قلبی او به رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از جانب خدا و از سوی دیگر به معنای تعبد و بندگی در مقابل خداوند بود.^۵

پارسایی و پاکدامنی

عفت همان اعتدال عقلی و شرعی است و افراط و تفریط در آن مذموم است و در قرآن به این مهم اشاره شده است. قرآن کریم در آیه: «من عمل صالحاً من ذکر او انثی و هو مؤمن فلنحیینه حیوة طيبة»^۶ لازمه رسیدن به حیات طيبة را اعمال صالح؛ پارسایی و عفت می‌داند که این خصوصیت در سیره حضرت خدیجه سلام الله علیها به صورت مشخص و بارز دیده می‌شود. چنانکه عفت و پارسایی آن حضرت در دوران جاهلیت در شبه

۱. ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱۳، ص ۱۹۷.

۲. محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۶۳۰.

۳. قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۱۷۷.

۴. قرآن کریم، سوره حج، آیه ۴۱.

۵. یعقوبی، تاریخ یعقوبی، جلد ۱، صفحه ۳۷۸.

۶. قرآن کریم، سوره نحل، آیه ۹۷.

جزیره عربستان سبب شد الگویی برتر برای زمان شود و به لقب (طاهره) مشهور گردد و فضیلت‌های نیک او زبانزد همه مردم بود. با وجود اینکه آن حضرت دارای ثروت فراوانی بودند و افراد زیادی خواهان خواستگاری از او بودند، اما با قلبی سرشار از باور به خدا؛ در پارسایی و پاکدامنی طاهره زندگی می‌کرد. بر این اساس بعضی از روایات، باکره بودن او هنگام ازدواج با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) تأکید شده است و همین پارسایی و پاکدامنی حضرت خدیجه طاهره (سلام الله علیها)؛ حیاتی طیبه را برای او رقم زد.

این زندگی سراسر پارسایی و پاکدامنی از حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در آن جامعه جاهلی می‌تواند بهترین الگو برای افرادی باشد که در این دوران به دنبال الگوها و نمونه‌های غربی می‌گردند ولی دریغ از بهره‌مندی از چنین الگویی که نتیجه‌ی پارسایی خود را ازدواج با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام آوردن بدست آورد.

بینش و بصیرت

مهمترین فضیلت حضرت خدیجه را می‌توان این دانست که از اندیشه بلند و فکر و بصیرتی عمیق برخوردار بوده است. به طور خاص عقلانیت عمل‌گرایی در آن حضرت در بالاترین حد خود قرار داشت. نمونه بارزی که نشان‌دهنده این امر است، انتخاب پیامبر گرامی اسلام به‌عنوان شوهر آینده و شایسته خود در بین خواستگاران که از لحاظ مادی و اقتصادی جایگاهی بالا داشتند.

او دلیل پیشنهاد ازدواج خود به پیامبر را رفتار او می‌داند و چنین بیان می‌کند: «يَا بِنَّ عَمَّ! إِنِّي قَدْ رَغِبْتُ فَيْكَ لِقَرَابَتِكَ مِنِّي وَ شَرَفِكَ فِي قَوْمِكَ وَأَمَانَتِكَ عِنْدَهُمْ وَ حُسْنِ خُلُقِكَ وَ صِدْقِ حَدِيثِكَ؛ ای پسر عمو! من بخاطر خویشاوندی تو با من، و شرف و امانتداری تو در میان قوم خود، و به جهت اخلاق نیک و راستگویی تو، به تو تمایل پیدا کردم.»^۱ این گفته نشان می‌دهد محبت و ارادت حضرت خدیجه به پیامبر، بر اساس واقعیت و معرفت و شناخت عمیق بوده، نه عشق‌های ظاهری و نگاهی شهوانی که تاریخ مصرف مشخص و کوتاه داشته باشد. در این میان، گروهی از زنان قریش که از این بصیرت محروم بودند، حضرت خدیجه را مورد ملامت و سرزنش قرار دادند، تا جایی که به او چنین می‌گفتند: «او با این همه حشمت و شوکت با یتیم ابوطالب که جوانی فقیر است تن به ازدواج داد.» اما با توجه به انتخاب بصیرتی حضرت، این سخنان هیچ از عزم و انگیزه او نکاهید و در پاسخ جاهلانه و بیخردانه این زنان گفت: «ای زنان! شنیده‌ام شوهران شما و خودتان در مورد ازدواج من با محمد (صلی الله علیه و آله) خرده گرفته‌اید و عیب‌جویی می‌کنید، من از خود شما می‌پرسم آیا در میان شما، فردی مانند محمد وجود دارد؟ آیا در شام و مکه و اطراف آن شخصیتی به سان ایشان در فضائل و اخلاق نیک سراغ دارید؟ من به خاطر این ویژگیها با او ازدواج کردم و چیزهایی از او دیده‌ام که بسیار عالی

۱. ابن هشام، السیره النبویه، ج ۱، ص ۱۲۲

است.»^۱ اما گذر زمان واقعیت انتخاب با بصیرت حضرت خدیجه را روشن می‌کند. پیروزی‌های پیامبر اسلام، گسترش اسلام و فرزندانانی که از آن حضرت به یادگار ماند، گوشه‌هایی از اندیشه و بصیرتی است که می‌تواند در درون هر فردی به صورت الگوی آینده نگر ایجاد گردد.

الگوی خانوادگی

هر فردی جدای از الگوی فردی، در جایگاه خانواده، دارای ویژگی‌هایی است که می‌تواند برای افراد در زندگی و در کنار خانواده الگوبرداری شود. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در نقش همسر و مادر نیز الگویی زیبا و قابلیت الگوبرداری است.

همسری نمونه

امروزه عده‌ای از نوجوانان و جوانان برای تصمیم‌گیری برای آینده خود به دنبال الگو می‌گردند که طبق کدام نمونه بیرونی، همسر آینده خود را انتخاب کنند. برای همین منظور، افراد و الگوهای مختلفی را بررسی می‌کنند ولی الگوهای بارز تاریخی اسلام را از یاد برده‌اند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در این زمینه می‌تواند الگویی مناسب و کامل برای این افراد جویای الگو باشد. با توجه به اینکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) دارای همسران متعدد بودند، ولی بدون شک آنها از نظر درجات یکسان نبودند.

یکی از آن همسران در حال حیات و بعد از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سخت حضرت را اذیت و آزار داد، و برخلاف دستورات او حرکت کرد، که همین امر باعث تنزل مقام و منزلت او گردید، ولی برخی از آنها مانند خدیجه کبری (سلام الله علیها) تمام وجود و زندگی خود را برای اطاعت از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و جلب رضایت او بکار برد و رتبه ممتازی را در همین زمینه و در بین همسران پیامبر اسلام در گستره تاریخ کسب نمود. شیخ صدوق روایتی از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که آن حضرت فرمودند: «تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ بِخَمْسَ عَشْرَ امْرَأَةً... أَفْضَلُهُنَّ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ؛^۲ رسول خدا (صلی الله علیه و آله) با پانزده زن ازدواج کرد که برترین آنان خدیجه دختر خویلد بود.»

قرآن برای رسیدن به جایگاه برتر و مقامی الهی وسیله و ارتباط داشتن را مد نظر دارد و چنین آورده است که «یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا الیه الوسیله»^۳ ازدواج وسیله‌ای معنوی است که حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بوسیله آن به رسول الله (صلی الله علیه و آله) به عنوان ریسمان الهی پیوند خورد. پیوند آسمانی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) و پیامبر (صلی الله علیه و آله) با یک سلسله عوامل و محرک‌های معنوی

۱. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۸۱ و ج ۱۰۳، ص ۳۷۴.

۲. شیخ صدوق، خصال، باب خصال اربعه، ج ۲، ص ۴۱۹.

۳. قرآن کریم، سوره مائده، آیه ۳۵.

انجام شد و هیچ عامل و انگیزه‌ای مادی، وجه ازدواج کردن آنها را فراهم نساخت. او با شناخت و آگاهی از اخلاق و رفتار رسول الله (صلی الله علیه و آله) ایشان را به همسری انتخاب کرد و آنگاه که در هنگامه خطبه عقد، جناب ابوطالب (علیه السلام) خطبه‌ای در فضایل بنی هاشم قرائت نمود، ورقه بن نوفل پسر عموی خدیجه ضمن خطابه‌ای این چنین گفت: «کسی منکر فضائل شما نیست، ما از صمیم دل می‌خواهیم دست به ریسمان شرافت شما بزنیم.» ۱ زمانی که چنین انتخابی انجام شود لذا ثمره این ازدواج معنوی، تولد کوثر قرآن، یعنی حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) بود، که امروزه نسل‌هایی از این ازدواج در سرتاسر جهان حضور دارند.

اهمیت و ارزش مقام مادر

طبق نص قرآن کریم همسران پیامبر مادران روحانی مؤمنان و «ام المؤمنین» هستند: «وَ أَرْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ»؛ ۲ «همسران او (پیامبر) مادران مؤمنین هستند» و خدیجه از برترین مصداق‌های آیه به شمار می‌رود. و این سعادت در بین همه زنان حضرت، نصیب خدیجه (سلام الله علیها) گشت که یازده امام از نسل او از طریق فاطمه زهرا (سلام الله علیها) پدید آید. با یک تامل و اندیشه می‌توان متوجه شد که چنین مقامی نیاز به لیاقت زیادی دارد.

از بین همه فرزندان حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) فاطمه زهرا (سلام الله علیها) از جایگاه ممتازی برخوردار است؛ زیرا از جهتی دارای مقام عصمت است ۳ و از دیگر جهت، امامت و وصایت از طریق نسل او استمرار یافت و همه این‌ها بخاطر حضور مادری مهربان و دلسوز و دارای بالاترین درجات است. همین مطلب می‌تواند ایجاد الگویی مناسب برای مادران جامعه اسلامی و غیر اسلامی باشد که پرورش فرزند و اهمیت آنرا نشان می‌دهد.

الگوی رفتاری

رفتار و آداب رفتاری هر فرد در مواجهه با اطراف خود دارای اهمیت و ضرورت بالایی است که می‌تواند با یک الگوبرداری درست و دقیق در این زمینه به موفقیت برسد. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در زمینه‌های حمایت از رسالت و پیروی کردن از امامت، شکیبایی و صبوری و ثبات قدم داشتن و همچنین احسان و انفاق می‌توانند الگوی رفتاری مسلمانان و همه مردم باشند.

۱. آیه الله سبحانی، فروغ ابدیت، ج ۱ ص ۱۹۴.

۲. قرآن کریم، سوره احزاب آیه ۵.

۳. همان، آیه ۲۳.

حمایت از رسالت و پیروی از امامت

در این دنیا چهار زن به حد کمال و به جایگاهی رسیده‌اند که به‌عنوان زنان نمونه و شایسته در عالم هستی شناخته شدند: آسیه، مریم، خدیجه، فاطمه (سلام الله علیها). از مهم ترین اشتراکات این چهار زن، حمایت و اطاعت از رهبری و پیشوایان زمان خود بوده است. آسیه تا پای جان از رهبری و رسالت موسی علیه السلام حمایت نمود، مریم با تحمل تهمت‌ها و سختی‌ها، پایه‌های رسالت عیسی علیه السلام را استوار نمود، فاطمه زهرا (سلام الله علیها) تا مرز شهادت از امام خویش علی بن ابی طالب پشتیبانی و دفاع نمود و سرانجام جان خود را در این راه فدا کرد و به درجه شهید راه امامت و ولایت رسید.

و اما خدیجه (سلام الله علیها) از حامیان راستین رسالت بود. آن حضرت به مانند دیگر زنان، جان و مال خویش را تقدیم راه رسالت نمود. او هم رسالت مدار بود و هم امامت محور. هم حامی و همگام رسالت بود و هم محب و طرفدار امامت.

حضرت آدم در بهشت نگاهی به زندگی محمد (صلی الله علیه و آله) و خدیجه (سلام الله علیها) انداخت و گفت: «یکی از برتری‌های محمد (صلی الله علیه و آله) بر من این است که همسر او برای اجرای اوامر خداوند با شوهرش همکاری و مساعدت نمود و حال آنکه همسر من مرا در نافرمانی خداوند تشویق نمود». ۱.

اما در مورد محبت و ارادت خدیجه (سلام الله علیها) نسبت به علی (علیه السلام)، مرحوم مجلسی چنین نقل می‌کند: «پس از ازدواج پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با خدیجه [و به دنیا آمدن علی (علیه السلام)]، خدیجه را از دوستی و محبت علی خبر داد. و خدیجه پس از آن به علی علیه السلام محبت فراوان داشت و برای آن حضرت به وسیله خدمتکارانش لباس، زیور آلات، کنیز و ملزومات می‌فرستاد؛ به گونه‌ای که مردم می‌گفتند: علی برادر محمد (صلی الله علیه و آله) و محبوب ترین افراد نزد اوست و نور چشم خدیجه به حساب می‌آید.... الطاف و محبت‌های خدیجه صبح و شام به خانه ابو طالب روان بود». ۲.

هنگام ولادت فاطمه (سلام الله علیها)، خدیجه بیشتر با ولایت آشنا گشت؛ چرا که دخترش زهرا هنگام ولادت، بعد از شهادت به توحید و رسالت، اینگونه شهادت داد: «وَأَنَّ بَعْلِي سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ وَوَلَدِي سَادَةُ الْأَسْبَابِ ۳؛ و به راستی همسر من سید اوصیا و فرزندانم سید و سالار نوادگان رسول خدا هستند.» علاوه بر این خدیجه (سلام الله علیها) ولایت علی و فرزندان او را صریحا پذیرفته بود، با آنکه در آن زمان امامت حضرت هنوز به فعلیت نرسیده بود.

۱. ابن سعد، طبقات الکبری، ج ۱، ص ۱۳۴.

۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۴۳.

۳. همان، ج ۴۳، ص ۳.

مرحوم محلاتی به نقل از علامه مجلسی می‌گوید: «روزی رسول خدا خدیجه را نزد خود خواست و فرمود: این جبرئیل است و می‌گوید: برای اسلام شروطی است: اول: اقرار به یگانگی خداوند، دوم: اقرار به رسالت پیامبران، سوم: اقرار به معاد و عمل به اصول و مهمات شرع، چهارم: اطاعت اولی الامر [یعنی علی] و ائمه طاهرين از فرزندان او و برائت از دشمنان آنها.» حضرت خدیجه هم به آنها اقرار نمود و آنها را تصدیق کرد^۱. در خصوص امامت امیر مؤمنان، رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) به خدیجه فرمود: «هُوَ مَوْلَاكَ وَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ اِمَامُهُمْ بَعْدِي؛ علی مولای تو و مولای تمام مؤمنان و امام آنها پس از من است.» آن گاه دست خود را بالای دست امیر مؤمنان گذاشت و خدیجه دست خود را بالای دست پیامبر قرار داد و این گونه بیعت ابدی ولایت مداری را انجام داد^۲.

شکیبایی و ثبات قدم و صبوری

فردی مانند خدیجه که با ثروت فراوان و در زندگی مرفهی بزرگ شده بود، طبعاً باید کم تحمل باشد؛ اما خدیجه (سلام الله علیها) با برخورداری از نعمتها بعد از ازدواج و ایمان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) خود را برای تحمل همه سختیها آماده کرد. گوشه‌ای از این فشارها و سختیها عبارتند از تحمل فشارهای مختلف مشرکان مکه، سرزنشهای بستگان، محاصره اقتصادی در شعب ابی طالب و... مخصوصاً محاصره اقتصادی، سخت او را اذیت و آزار داد و با کهولت سنی که در آن زمان داشت (۶۳-۶۵ سالگی) تحمل و بردباری نهایی را به عرصه نمایش گذاشت. این نمایش مختص همان دوران نبود، بلکه الگویی برای افرادی است که دوران سختی را بخصوص در ابتدای زندگی دارند.

یکی از جلوه‌های ویژه زندگی آن حضرت، شکیبایی و استقامت او در راستای اهداف رسالت نبی مکرم اسلام بود. چنانکه قرآن کریم می‌فرماید: «یا ایها الذین آمنوا اصبروا و صابروا و رابطو لعنکم تفلحون»^۳

اسلام آوردن حضرت خدیجه (سلام الله علیها) و وفاداری ایشان نسبت به پیامبر صلی اله علیه و آله و سلم در حالی که مشرکان زیر بار هدایت الهی ایشان نمی‌رفتند، موجب آرامش و قوت قلب پیامبر بود و این عطوفت از فضائل نیک و ایمان وی نشأت گرفته بود. این همراهی همیشگی پیامبر صلی اله علیه و آله و سلم در هدایت و ارشاد و دعوت مردم به یکتاپرستی و گرایش آنان به توحید را فراهم می‌کرد. او همواره با تایید پیامبر در ثبات قدم و شکیبایی پیامبر در برابر تمامی سختیها موثر بود^۴ در همین راستا، پیامبر

۱. محلاتی، ریاحین الشریعه، ج ۲، ص ۲۰۹.

۲. همان.

۳. قرآن کریم، سوره آل عمران، آیه ۲۰۰.

۴. جعفریان، سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله)، صفحه ۳۶۳.

اکرم (صلی الله علیه و آله) درباره این سیره و روحیه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) چنین فرموده‌اند: «آنگاه که همه مرا تکذیب کردند خدیجه مرا تایید کرد و به درستی پیغمبری من اقرار نمود و او هنگامی به من ایمان آورد و در نماز به من اقتدا کرد، که همگان در لجنزار کفر و حقیقت پوشی دست و پا می‌زدند و موقعی به بهترین یادگار من (فخر دو جهان، فاطمه، آن بانوی محشر) باردار شد که همه زنان از بی اعتباری نازا مانده بودند»^۱ همراهی و همکاری صادقانه خدیجه (سلام الله علیها) با رسول الله (صلی الله علیه و آله) خالی از مشکلات، سختی‌ها و زخم زبان‌ها و رنج‌های اجتماعی و اقتصادی نبود ولیکن خدیجه همه را با شکیبایی و ثبات قدمی بی نظیر پشت سر گذاشت و هیچگاه در ایمان خود به خدا و رسالت رسول او خدشه‌ای وارد نشد. بلکه روز به روز توجه اش به رسول الله (صلی الله علیه و آله) بیشتر می‌شد و اینگونه بود که خدای تعالی به وسیله جبرئیل بر خدیجه (سلام الله علیها) سلام فرستاد و خدیجه چنین پاسخ داد: الله السّلام، و منه السّلام و علی جبرئیل السّلام^۲ خدا سلام است و سلام از خدا است و بر جبرئیل سلام است.

احسان و انفاق

امروزه عده‌ای همه چیز را در ثروت و مال می‌دانند و اندیشه آنها بر این است که اگر فردی ثروتمند باشد، همه موفقیت و پیروزی‌ها را در اختیار دارد و لذا گذشتن از آن همه ثروت و مال برای این قبیل افراد بسیار سخت و مشقت آورد خواهد بود. اما حضرت خدیجه در این مورد نیز می‌تواند برای همه الگویی موفق و کامل باشد. ثروت حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در آن دوران زبانزد خاص و عام بود. ثروت این بانوی خستگی ناپذیر و دارای تعقل بالا، به قدری زیاد بود که ثروتمندان مشهور قریش چون «ابو جهل» و «عقبه بن ابی معیط» در نزد او ناچیز به شمار می‌رفتند.

مورخان ثروت خدیجه را بدین ترتیب شمرده‌اند:

۱. حمل اموال تجارتهی او بوسیله هزاران شتر انجام می‌شد.
۲. قبه‌ای از حریر سبز با طنابهای ابریشمی بر بام خانه آن حضرت افراشته بود. این امر نمایانگر ثروت فراوان او بود و نشانی بود برای فقرا که بوسبیله این علامت برای دریافت کمک مراجعه می‌کردند.
۳. چهار صد غلام و کنیز که خدمات و کارهای او را انجام می‌دادند.^۳

۱. شیخ عباس قمی، ترجمه سفینه البحار، ج ۲، صفحه ۵۷۲.

۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۶، صفحه ۱۱.

۳. ملبویی، محمد باقر، الوقایع و الحوادث، ص ۱۳

پس از ازدواج با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، خدیجه (سلام الله علیها) تمامی این ثروت را در اختیار رسول خدا (صلی الله علیه و آله) قرار داد و عرض کرد: «الْبَيْتُ بَيْنَكَ وَ أَنَا أُمَّتُكَ؛ خانه (من) خانه تو، و من هم کنیز تو هستم.»^۱

ورقه بن نوفل، عموی حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، بعد از این قضیه کنار کعبه آمد و بین چاه زمزم و مقام حضرت ابراهیم ایستاد و با صدای بلند گفت: «ای عرب! بدانید که خدیجه شما را شاهد می گیرد که خود همه ثروتش را از غلامان و کنیزان، املاک، دامها، مهریه و هدایایش را به محمد (صلی الله علیه و آله) بخشیده است و همه آنها هدیه ای است که محمد (صلی الله علیه و آله) آن را پذیرفته است و این کار حضرت خدیجه به خاطر علاقه و محبت او به محمد (صلی الله علیه و آله) است. شما در این باره گواه باشید و گواهی دهید.»^۲

و پیامبر اکرم نیز از این اموال برای ترویج و تبلیغ اسلام و اهداف آن نهایت استفاده را برد. به همین جهت خود آن حضرت فرمود: «هیچ ثروتی، هرگز مانند ثروت خدیجه به من سود نرساند.»^۳

نتیجه گیری

با توجه به برنامه ریزی دشمن برای جایگزین کردن الگوهای نادرست و غیر واقعی برای مردم و بخصوص برای مسلمان و به صورت ویژه برای خانوم ها، حضرت خدیجه (سلام الله علیها) می تواند الگوی مناسب و موفق در زمینه های فردی، خانوادگی و رفتاری باشند که امروزه نقص ها و خلاهای افراد را برطرف کرده و جایگزین مناسبی برای زمینه های الگویی و الگوبرداری باشند. نکته قابل توجه این الگوها پشتیبانی شدن آنها از آیات قرآن و روایات است.

منابع

• قرآن کریم

۱. ابن عبد البر بن عاصم النمري القرطبي، (۱۴۱۲ق)، الاستيعاب في معرفة الأصحاب، محقق: علی محمد البجاوی، بیروت: نشر دار الجیل.
۲. ابن ابی الحدید، (۱۴۰۴ق)، شرح نهج البلاغه، قم: نشر مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی (ره).
۳. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۷۵ش)، میزان الحکمه، قم: نشر دار الحدیث.
۴. یعقوبی، احمد بن اسحاق، (بی تا)، تاریخ یعقوبی، بیروت: نشر دار صادر.

۱. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۳۰۹ و ج ۱۶، ص ۲۲.

۲. همان، ج ۱۶، ص ۷۵-۷۷.

۳. همان، ج ۱۹، ص ۶۳.

۵. ابن هشام، عبدالملک، (بی تا)، السیره النبویه، محقق: محمد محیی الدین عبد الحمید، قاهره: مکتبه محمد علی صبیح و اولاده.
۶. علامه مجلسی، (۱۴۴۰ق)، بحار الانوار، بیروت: نشر دار الاحیاء التراث.
۷. ابن بابویه، (شیخ صدوق)، محمد بن علی، (۱۳۶۲ش)، الخصال، مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: نشر جامعه مدرسین، چاپ اول.
۸. سبحانی تبریزی، جعفر، (۱۳۸۵ش)، فروغ ابدیت تجزیه و تحلیل کاملی از زندگی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، قم: بوستان کتاب قم.
۹. ابن سعد، (۱۴۱۰ق)، طبقات الکبری، محقق: محمد عبد القادر عطا، بیروت: نشر دار الکتب العلمیه.
۱۰. محلاتی، ذبیح الله، (۱۳۶۹ش)، ریاحین الشریعه در ترجمه بانوان دانشمند شیعه، تهران: نشر دارالکتب اسلامیه.
۱۱. جعفریان، رسول، (۱۳۸۲ش)، تاریخ سیاسی اسلام (۱) سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله، قم: نشر دلیل ما، چاپ دوم.
۱۲. شیخ عباس، قمی، (۱۴۱۴ق)، سفینه البحار و مدینه الحکم و الآثار مع تطبیق النصوص الوارده فیها علی بحار الأنوار، قم: نشر اسوه، چاپ سوم.
۱۳. ملبوبی، محمدباقر، (۱۳۷۴ش)، الوقایع و الحوادث، قم: نشر دار العلم، چاپ پنجم.